Тамбла – Ата журтну къоруулаучуну кюнюдю

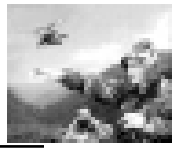

2008 жыл, 22-чи ФЕВРАЛЬ, БАЙРЫМ КЮН. № 36 (17887)

ЗАМАН

ГАЗЕТ 1924 ЖЫЛДАН БЕРИ ЧЫГЪАДЫ

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

БАГЪАСЫ 3 СОМДУ

КъМР-ни ДЕЛЕГАЦИЯСЫ ТЮРКДЕ

Партнёр халла къураладыла

КъМР-ни Президенти Арсен Каноков Тюрк Къабарты-Малкъарны стратегия партнёру болгъанын чертип айтханы, Тюркню Кайсери шахарында сёлеше.

Бусагъатда ары бизни делегациябыз барып турады эмда бу къырал бла экономика байламлыкъланы кючлендириую юсюнден сёлешиуле бардырады.

Делегациягъа министрле, жер-жерли самоуправлениияны башчылары, депутатла эмда республиканы уллу промышленность предприятияларыны башчылары киреди.

Инвесторла арсарсыз келсинле

Кайсери вилайетни губернатору Неджати Билиджи бла тюбешиуюнде КъМР-ни башчысы, бирге ишлеуню айнытыргъа кереклисини юсюнден айта, Къабарты-Малкъарны бла Тюркню бирге байламлы этген кёп зат болгъанын чертгенди. Белгилисича, Тюркде къабарты тилни билген уллу черкес диаспора жашайды, Къабарты-Малкъарда тургъан малкъарлыла уа тюрк тилде с ёлешгенни англайдыла. «Бизни адамларыбызгъа бирге ишлеуню хар жаны бла да къурагъра тынч болгъу сунама»,-деди къошханды Каноков.

Неджати Билиджи КъМР-ни Президентине ол башчылыкъ этген провинцияны экономика онгларыны юсюринден хапарлагъанды, ол къыралны магъаналы промышленность эм сатыу-алыу арасы болгъанын айтып, Къабарты-Малкъар бла бирге ишлерге хазырбыз, дегенди. Кеси да КъМР-де бизнесни бардырыуну онгларын, артыкъда къоркъуусузлукъ, льготалы налогла бла халны билирге сюйгенди.

Къабарты-Малкъарны башчысы инвесторлагъа республикада тап болумла къуралгъанларына, адамны къоркъуусузлугъу да сакъланнганына иинандыргъанды. «Бизде инфраструктуралары да болгъанлай, бош тургъан жерле кёпдюле, аланы жаланда технологияларын жангыртыргъа къалып турады. Бизге жангы технологияла, аланы ишде хайырлана билген специалистле да бек керекдле»,-деген.

Ол дагъыда Россейде тыш къыраллагъа сатыу-алыу пошлинала кётюрелгенлери бла байламлы тюркню предпринимательлеге продукциялары РФ-ни жеринде чыгъарып сатханны хайыры уллуракъ боллугъун эсгертгенди. Губернатор Неджати Билиджи бирге ишлеуню онгларына къарагъра хазыр болгъанын билдиргенди, аланы Къабарты-Малкъарны промышленность предприятияларыны башчыларыны тюркню коллегалары бла тюбешиулеринде туура этерге айтханды.

Кайсериде энди Нальчик бульвар барды

Тюркню Кайсери шахарында бульварладан бири энди Къабарты-Малкъарны ара шахарыны атын жюрютеди. Орамгъа Нальчикни атын атагъа жораланнган къууанчлы иш КъМР-ни делегациясы Тюркде болгъанда бардырылгъанды. Анга КъМР-ни Президенти Арсен Каноков бла Кайсерини мэри Мехмет Охасеки къатышландыла.

Къабарты-Малкъарны башчысы Кайсери бла Нальчик къарындаш шахарла болгъанларын, аланы ара ларында шуёх байламлыкъла эрттеден бери келгенлерин чертгенди. Мехмет Охасеки уа Къабарты-Малкъарны келечилерини келгенлерине ол башчылыкъ этген шахарны адамлары бек къууаннганларын, уллу магъана да бергенлерин билдиргенди. «Ол бизни жаланда къультура байламлыкъларыбызгъа хайырлы болуп къалмай, бизнесде, сатыу-алыуда да бирге ишлеуню кючлендирирге себеллик этеригине ийнанама»,- дегенди. Ол Нальчикде да, кёп да бармай, Кайсери атлы орам болгъуна ашыннганын, алай болурун бу тюрк шахарда жашагъан черкес диаспора бек сюйгенин айтханды.

КъМР-ни Президентини бла Правительствосуну пресс-службасы.

Таматаланы ызы бла

Кёнделенде Теммоланы Мухутдинни бла Зояны эки жашы аскерчиледиле. Таматасы Самитдин Владикавказда аскер училищени бёлюмюню таматасыды. Аны полковник чыны барды.

Самитдин къыралыбызы чачыла башлагъан заманда кесини батальону бла Тбилисиде, Бакуда, Сумгаитде, Карабахда, Орта Азияда, Самаркантда болгъанды. Аллай къайгъылы жерледе борчун тынгылы тамамлагъаны ючюн кёп къырал саугъала да алгъанды.

Рашит да тамата къарындашы окъугъан училищени тауусханды. Бир къаум жыл анда преподаватель болуп тургъанды. Шёндю да окъуу юйню къоркъуусузлугъуну таматасыны орунбасарыды. Аны да майор чыны барды. Ол Генштабны академиясында окъургъа хазырлана турады. Аны юй бийчеси Олеся Алохова да ол училище окъутады.

Мухутдинни туудугъу, Самитдинни жашы Александр да бу окъуу юйню къызыл дипломгъа бошагъанды. Шёндю ол Москвада къуллукъ этеди. Аны лейтенант чыны барды. Бу жашладан бирлери, генерал болуп, халкъыбызны къууандырыр деп сакълайбыз.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

СУРАТДА (солдан онгнга): Теммоланы Рашит, Александр, Самитдин.

Ата журтну къоруулаучуну кюнюне аталгъан материалланы 2-чи, 3-чю бетледе окъугъуз.

Алгъышлауда

Жарыкъ байрам

«Единая Россия» Битеуроссей политика партияны Къабарты-Малкъар регион бёлюмю республиканы битеу халкъын Ата журтну къоруулаучусуну кюню бла алгъышлайды.

23-чю февраль битеу къыралгъа да уллу байрамды, эсгериую бла ёхтемлениую сыйлы кюнюдю. Нек дегенде Россейни аскерини тарыхы Россей къыралны жашауу бла бирди.

Кийик саулукълу болуругъузу, мамыр кёкню тюбюнде тынч-ырахат жашау этеригизни, не игилик да сизге жауарыгъын сюйгенибизни билдиребиз.

Б. ЖЕРУКОВ, «Единая Россия» партияны регион Политсоветини секретары.

Ёхтемленирге эркинбиз

Багъалы шуёхла!

Республиканы коммунистлерини атларындан сизни Ата журтну къоруулаучуну кюню бла жюрегимден къызыу алгъышлайма! Бу байрам хар бирибизге да энчи магъананы тутады, аны патриот ниетлеге, адеп-кылыкъгъа юйретген, жигитликни юлгюсюн кёргюзтген уллу кючю бардыр.

Биз Сауутланнган Кючлерибиз бла, махтаулу аскер тёрелерибизни андан ары бардырыгъанла бла, быйыл 90-жыллыгъын белгилерик сыйлы Къызыл Аскер бла ёхтемленирге эркинбиз. Россейни аскерчилери антларына кертичилик, батырлыкълары, Ата журт ючюн жанларынкъанларын аямаулары бла хар заманда да айырмалы болгъандыла.

Бу байрам кюн аскерибизни тизгинлеринде тынч болмагъан къуллукъну бардыргъанлагъа, Уллу Ата журт урушну ветераналарына, керек болса, туугъан жеридизни къорууларгъа кьаяча сюелликлени барысына да жюрек ыразылыгъыбызны энтта да билдиригъе сюебиз. Жюрегибизден алгъышы эте, кийик саулукълу болугъуз, кёлюгоз жарыкълай кьалсын, таукелгилигиз сизден кери болмасын, насыплы болугъуз, тынчлыкъ, ырахатлыкъ да сизге дейбиз.

З. ШИХАЛИЕВА, КПРФ-ни Къабарты-Малкъар рескомуну биринчи секретары.

КЪЫРАЛ ЖУМУШЛА

Кёз къоркъакъ да къол батыр

Учуула жаны бла тинтиуле бардырыучу Громов атлы институтха РФ-ни Президенти Владимир Путин бла Президентге кандидат, биринчи вице-премьер Дмитрий Медведев бирге келгенди.

Су-35 истребитель биринчи сынау учууну бардыгъанына къарагъандыла къырал башчыла. Бу тюрлю истребительле айтхылыкъ самолётланы тёртюнчю тёлюлеридиле. Быланы жарашдырыуда дуния аскер авиацияны къурауда болгъан техника амалла эм алчы технологияла хайырланылгъандыла.

- Урушну бардырыуда онглары кёпдюле эм уллудула, бек кючлю двигательле бла жалчытылгъанды, учууда бек женгилди, тириди, - дегенди къырал башчылагъа сынауну бардыргъан пилот.

Громов атлы институт Россейни самолётланы сынаучу баш арасыды. Биринчи кере мында учуп башлайдыла битеу россейли самолётла. Андан сора да, хар эки жылдан бир кере халкъла аралы «Марс» салон да мында бардырылады.

Президентге кандидат Дмитрий Медведев Су-35 истребительни кабинасына олтуруп да кёреди.

- Аламат тапды пилотну жери, тёгерек, къол аязда, ачыкъ кёрюнеди, - дегенди ол кабинадан тюше.

Къырал башчылагъа Жуковскеде учуу сынауланы озгъан ёмюрню 30-чу жылларында окъуна бардырып тургъанларын айтхандыла. Энди уа байлайда уллу эм женгил самолётланы да къанатларны тутхучлулукъларын сынайдыла. Узакъ бармай, бирикдирилген инженер ара, тинтиу-излеу ара, конструктор лаборатория боллукъдула, ала келлик заманны самолётларын къуращдырлыкъдыла.

- Алай этерге уа бизни къолубуздан а келликмиди? Сёз да жокъду келлигине! Кёз къоркъакъ да, къол батыр, деп айтадыла халкъда. Былайда этламазбыз деп къоркъурча зат жокъду. Кертиди, кёп ырысхы керекди, бек кёп деп айтайым. Алай эсе да, ол да къолубуздан келирча затды, - дегенди Владимир Путин.

Андан ары къырал башчы аскерде къуллукъ этген пилотла граждан авиацияда ишлеген лётчикледен эсе аз иш хакъ алгъанларын, тенгиз флотда да алай болгъанын энчи халда белгилегенди эм, ол болумгъа къарап, тийишли оноу этерге кереклисин айтханды.

- Сизни айтханыгъызгъа Правительство къарарыкъды эм тийишли оноу да этерикди, - дегенди Президентге кандидат Дмитрий Медведев.

Басмагъа **ХУЧИНАЛАНЫ Ануар** хазырлагъанды.

Жыйылыу

Айырыучула бла тюбешиу

Бусагъатлада битеу къыралда да тюрлю-тюрлю организацияланы, учреждениляны, предприятияланы коллективлерини жыйылыулары бардырыладыла. Алада адамла президент айырыу бла байламлы кеслерини оюмларын айтадыла, ыразылыкъларын, жарсыуларын да билдиредиле.

Тюнене Басманы юйюнде да болгъанды аллай жыйылыу. Анда айырыучланы алларында «Заман» газетни баш редактору Атталаны Жабирни жашы Жамал сёлешгенди. Бек алгъа ол къыралны 90-чы жыллада къыйын болумун, иш хакъ айла бла берилмей тургъан, терроризм бир да болмагъанча жайылгъан, аскерибиз чачылып баргъан, ахшы тёрелерибиз малтаннган кезиулени жыйылгъанланы эслерине салгъанды.

Бусагъатда иги жанына къаллай тюрлениуле этилгенлерин да шарт юлгюле келтирип айтханды. Ма ала андан ары бардырыр ючюн, властьда аланы башлагъанла къыллыргъа кереклисин чертгенди. 2-чи мартда, бек алгъа къыралны къадарыны сагъышын этип, анга таплыкъны излеп, къол кётюрюрге чакъыргъанды.

Бизни корр.

ЖОЛДА КЪОРКЪУУСУЗЛУКЪ

Баш сылтау - жорукълагъа бузукълукъ этиудю

КъМР-ни Правительствосуну Председателини заместители Чеченланы Ануар жоллада жюрюню къоркъуусузлугъун жалчытыу жаны бла кеси башчылыкъ этген республиканы комиссияны жыйылыуун бардыргъанды. Этилген мадарлагъа да къарамай, хал къыйынлай къалады. 2007 жылда 852 тюрлю-тюрлю аварияла болгъандыла, аланы кезиюнде 214 адам ёлгенди, 1107 адам жаралы болгъанды. Ол кёрюмдюе, аны аллында жыл бла тенглешдиргенде, 11,7 эм 13,5 процентге ёсгенديле.

Пассажирлени жюрютюу артыгъыракъда бек къайгъы этдиреди, нек дегенде законлу излемлеге не аз да бузукълукъ этиу уллу палахха жолукъдурургъа боллукъду. Кёп эм азыракъ адам сыйыннган автобусланы водительлерини хаталарындан былтыр 62 авария болгъанды, алада 15 адам ёлгенди, 17 адам жаралы болгъанды.

Ич ишлени министерствосуну Къабарты-Малкъарда УГИБДД-ны таматасы Арсен Кудаев жол-транспорт аварияланы кёбюсюню баш сылтауларын айтханды жыйылыуда. Аланы 85 процентден асламысы адамны кесини - биле тургъанлай, жоллада жюрюню жорукъларын сансыз этиуню, жууапсызлыкъны эм этилген бузукълукъла ючюн административ жууапха тартып, тазирле салыу тийишли даражада болгъанларыны хатасындан этилгенديле. Аварияланы сылтаулары дагъыда жол болумла, водительлени тынгылы хазырламау болгъанлары айтылгъанды.

Республиканы баш къырал автоинспектору къарангы этилген миялаланы проблемасында да тохтагъанды. Былайда машинаны ичинден тёгерек осал кёрюнгненинден тюшерге боллукъ хатаны эсге алыу бла бирге, терроризмге къажау кюрешге да чырмаулукъ чыкъгъанын унутмазгъа керекди.

Арсен Кудаевни оюмуна кёре, къырал автоинспекция жыл сайын тюбей тургъан проблемаланы бир къауумун муниципальный къуралыулукъланы даражасында тамамларгъа боллукъ эди, алагъа ат башындан къаралмаса. Аны дурус кёрюп, Чеченланы Ануар жер-жерли самоуправлениyны органлары кеслерини территорияларында жашауну жалчытыуну башха сфералары бла бирге жоллада жюрюню къоркъуусузлугъуна да энчи эс бурургъа кереклисин белгилегенди.

Ахыры 2-чи бетреди.

КОНКУРС

«Сюеме сени, Россей!»

Ма аллай ат аталгъанды граждан-патриот жырны битеуроссей конкурсуна. Ол сабийлени бла жаш тёлюню адеп-кылыкъгъа, граждан эм патриот ниетлеге юйретиую чеклеринде бардырылады. Аны район кесеги кёп болмай Къулийланы Къайсын атлы Культура юйде да ётгенди.

Конкурса Кёнделен элни 1-чи номерли школуну, Лашкутаны, Быллымны, Огъары Бахсанны, Элбрусну, Терскъолну битеулю билим берген орта школларыны, Тырнауз шахарны 1-чи номерли лицейини, 7-чи номерли интернат школуну творчеству коллективлери бла жырчылары къатышландыла. Районну администрациясында билим бериую управлениясы конкурсха тири къатышхан битеу билим бериу учреждениялагъа да ыспас къагъытла жибергенди.

Район конкурсда Кёнделенни 1-чи номерли орта школуну окъуучулары хорлагъандыла. Ала энди Элбрус районну атындан республикалы конкурсха къатышырыкъдыла. Экинчи жерни «Гимназия» муниципальный билим бериу учреждение айтханды, ючюнчю жер а Терскъолну орта школуна бла 7-чи номерли интернат школгъа жетгенди.

Хорлагъанлагъа билим бериу управлениясы грамоталары бла сыйлы саугъалары берилгенديле.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.

Дуниядан хапарла

Бийик даражалы сёлешиуле

РФ-ни Президенти Владимир Путин Москвада Украинаны премьер-министри Юлия Тимошенкону къонакъ этгенди. Ол жангы къуллукъгъа киргенли Москвагъа биринчи кере келгениди. Сёлешиуледе сёз россейли инвесторланы Украинада эркинликлерини, мындан ары экиларны бирге ишлеулерини юсюринден баргъанды.

Президент премьерни сёкгенди

Украинаны Правительствосуну башчысы Юлия Тимошенко къырал жумуш бла Москвада болгъанында, президент Виктор Ющенко Россейни бла Украинаны араларында газ бла байламлы проблемаланы тамамлауну тири бардырмайды, ол а экиларны араларында байламлыкълагъа заран келтиреди, деп терслегенди.

Кесини тасхачы спутнигин агъызгъанды

Алгъаракъда асламлы информация органла, эки тонна ауурлугъу болгъан, ичи да уулу затладан толу тасхачы спутник космосдан жерге келе тургъанны эм ол жерге тюшсе, уллу заран келтирлигини юсюнден къаугъалы билдирируле этип тургъандыла. АБШ-ны ракеталагъа къажау службасы билдиргенне кёре, тасхачы спутник жокъ этилгенди.

Аналитиклени эм политиклени айтханларына кёре, ол АБШ кесини космосда да уруш этерге хазырлыгъын билдиргенлигиди, дейдиле.

Сыйлы ат аталгъанды

Уллу Ата журт урушда бу шахарны халкъы совет аскерлеге кюшулуп этген жигерликлери ючюн шахаргъа «Аскер махтаулукъну шахары» деген сыйлы ат аталгъанды. Анга жораланнган къууанчлагъа урушну ветеранлары, шахарчыла, кюнакъла да къатышхандыла. Воронежни оноучулары ветеранланы алгъышлагъандыла, алагъа саугъала бергендиле, шахарны фашистледен къоруулай ёлгенлени эсге тюшюргендиле.

Баш сылтау - жорукъларга бузукълукъ этиудеди

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Жыйылыуда озгъан жылда этген ишлерини итогларыны юсюнден Къырал автомобиль жол надзору Къабарты-Малкъарда управлениясыны таматасы Асланбек Ахохов да айтханды. Былтыр 1590 бузукълукъ ачыкъланнганды, аланы этгенлеге кёре, 458 предписание жазылгъанды, бузукъчуланы административ жууапха тартыуну юсюнден 62 бегим алынгнанды, сюд органлагъа 218 материал жиберилгенди. Административ жаны бла битеу да 329 минг сом багъасы тазирле салыуну юсюнден 179 оноу этилгенди, ючеуленни лицензиялары сыйыырылгъандыла, пассажирлени халкъла аралы маршрутлада жюрютюуге юч эркинлик тохтатылгъанды.

Къаралатвожол надзорну таматасы айтханы кёре, пассажирлени жюрютюучюлени хар бирине жалыныу эм хакъсыз жумуш этиу заманла кетгенлерин, мындан арысында управление бузукъчулагъа бек къаты административ мадарла этеригини юсюнден кеси энчи билдиргенди. Жууаплы къуллукъчулагъа тазирни ёлчеми он минг сомдан 40 минг сомгъа дери ёсерикди, РФ-ни Уголовный кодексинде кёрпозтюлген санкцияла бютюн кенг хайыранылыкъдыла.

Темир жолладан ётген жерледе къоркъуусузлукъну жалчытыу да алыкъа уллу проблемалай къалады, ала уа бизни республикабызны тийресинде къырыкъ сегиздиле. КъМР-ни транспорт, связь эм жол мюлк министрини заместители Муаед Барагунов бildиргенгге кёре, комиссия тинтиулени кезиуюнде аланы тап халда тутууну мардаларына эм жорукъларына бузукълукъла этилгенлери ачыкъланнганды. «Муниципальный куралыулукъла ол кемчиликлени кетерирге къошакъ ырысхы табаргъа керекдиле», - деген Муаед Барагунов.

Жоллада жюрюуню къоркъуусузлугъун жалчытыу жаны бла 2007 жылда къабыл этилген мадарла региональный эм муниципальный жол сетьледе жашауда къалай бардырылгъанларыны юсюнден «КъМР-ни Транспорт, связь эм жол мюлк министерствосуну автомобиль жолла жаны бла управлениясы» къыралл учреждениясы таматасы Мухамед Кандохов эм Нальчик шахар округу администрациясыны башчысыны заместители Владимир Павленко сёлешгендиле. Ала билдиргенлерине кёре, федеральный эм республикалы бюджетле бёлген 546 миллион сомну иги кесеги территорияльы жоллада жюрюню къоркъуусузлугъун жалчытыугъа бла аланы тап халда тутуугъа къоратылгъанды. 2008 жылда аллай ишлени ёлчеми эки кереге кёбейирикди.

Федеральный субсидияланы эсебине Чегем, Черек, Урван районлада автомобиль жолланы бек къоркъуулу учаткаларына тынгылы къараллыкъды. «Юг России» деген федеральный целевой программанны чеклеринде Минги тауну тийресинде къурулуп эм жангыртыу ишле бардырыллыкъдыла. Сёз ючюн, Кисловодск – Долина Нарзанов – Эльбрус автомобиль жолда. Андан сора да, Нальчик шахарны тышы бла узунлугъу 40 километр болгъан жол кёпюрю бла автомобиль жолну ишлеюню «2010-2015 жыллада Россейни транспорт системасын айтыыу» деген федеральный целевой программагъа къошууну амалына къарала турады.

Нальчик шахар округу администрациясына да быйыл кёп иш этерге тюшерикди. Тохташдырылгъанына кёре, ол шахарны эм анга бойсунгган эллени жолларын игилендириу жаны бла келе турлан юч жылны ичинде 750 миллион сом багъасы иш тамамларгъа керекди. Ишлени ёлчемлери ёсгени бла бирге энчи техника жетишмегени, жоллада белгиле салыу, орамланы электрочыраклра бла жарытыу дегенча проблемала да ёсе барадыла.

Башда айтылгъан эм башха проблеманы тамамлаучы амаллары асламлы информация средстволада да айтылыргъа керекдиле. Былтыр басма органла, телевидение, радио жоллада жюрюню къоркъуусузлугъун жалчытыу жаны бла республикада этилген битеу мадарланы халкъгъа белгили этип тургъандыла. Аны юсюнден КъМР-ни Культура эм информация коммуникацияла министерствосуну асламлы информация средствола бёлюмюню начальникини заместители Хасан билдиргенди.

Чеченланы Ануар жоллада жюрюню къоркъуусузлугъун жалчытыуда, ол санда школчуланы автобусла бла жюрютюуде ачыкъланнган битеу кемчиликлени комиссияны жыйылыууну протоколуна къошаргъа буюргъанды. Андан сора да, сейирлери болгъан министерствола бла водомствола аварияланы саныны, аланы кезиуюнде хата тюшюуню азайтыу жаны бла кеслеринде берилген эркинликлени толу хайырланыргъа кереклисин шарт айтханды. Ахырында КъМР-ни Правительствосуну Председателини заместители быйыл апрель айда, кёп жылладан бери биринчи кере, жоллада жюрюню къоркъуусузлугъун жалчытыу жаны бла битеу республикалы кенгеш бардырылыгъын билдиргенди.

ЗУБЕИР улу Х.

ЮБИЛЕЙ

Къыралны кючлю къалкъаны

Уллу Октябрь революциядан сора Россейни правительствосу, «Уруш болмасын», «Халкълагъа мамыулукъ» деген чакъырыуланы башчылыкъгъа алып, аскерсиз жашау къураргъа умут этгенди. Алай а ансыз кырал чачылмай къалмаслыгъын бек терк ангылагъанды. Немецлиле Украинаны бла Прибалтиканы шахарларын къолгъа эте келгенди. Аланы аскерлери Петроградха жууукълашландыла. Ма андан сора совет правительство 1918 жылда 28-чи январьда Ишчи-Эли Къызыл Аскерни къурауну юсюнден Декретни чыгъарды, 11-чи февральда уа Аскер Флотну къурауну юсюнден да тюз ма аллай Декрет къабыл этилди.

Аскер, Флот да къызыл гвардиячыланы мурдорунда къуралгъанды. Ала 23-чю февральда Псковну бла Нарваны къатларында Петроградха жууукълаша келген германлы аскерлени ууатхандыла. Ма ол жангы аскерни туугъан юнюне саналады. Къызыл аскерчилени хорламлары кёппени кёллендиргенди, андан сора алгъынгы патчах аскерни мингле бла солдатлары бла офицерлери Ишчи-Эли Къызыл Аскерге къошулуп тебирегендиле. 1918 жылда апрельге аны тизгинлеринде 196 минг адам санала эди. Алай жаш республиканы жан-жанындан таларгъа кюрешген душманладан аны къоруулар ючюн, ол аз эди. Совет правительствогъа 1918 жылда 29-чу майда борчлу халда аскер къуллукъ этиуню юсюнден декрет чыгъарыргъа тюшгенди. Аны хайырындан 1918 жылда аскерибизде 800 минг адам къуллукъ этгенди.

Граждан урушну жылларында уа Къызыл Аскерде къуллукъ этгенлени саны ёсгени бла къалмай (1920 жылда кюз артына аны 5,5 миллион чакъла адамы болгъанды), андан айтып-айтмаза фахмулу командирле да чыкъгъандыла. М.В.Фрунзе, М.Н.Тухачевский, В.К.Блюхер, С.М.Будённый, И.П.Уборевич, В.И.Чапаев, Г.Д.Гай, Г.И.Котовский, Н.А. Щорс, В.М.Примаков, С.К.Тимошенко,И.А.Кочубей эм кёп башхаларны фронтлагъа, армиялагъа, дивизиялагъа уста башчылыкъ этиулери бла атларын тарыхда айтдыргъандыла.

Граждан урушдан сора да, Къызыл Аскер жангы сауутла бла жалчытыла, кючлене баргъанды. Алай фашист Германия СССР-ге чабыуллукъ этер кезиуге ол алыкъа керекли лисича кючлю тюйюл эди. Асыры аз заман берилгенди анга урушса тынгылы хазырланыргъа. Болсада 1941 жылда совет аскерчилени уллу жигитликлерини, жанларынкъаналарын аямай сермешгенлерини хайырындан гитлерчилени санап-санаулары болмагъан танклары Москвадан 200 километрге артха кетерилген эдиле.

Тылдагъыла да «Хар нени да фронтха!» деген чакъырыу бла ишлеп, аскерни хар керекли зат бла жалчытыргъа кюрешгендиле. Бизни конструкторларыбыз: Туполев, Яковлев, Микоян, Дегтярев, Котин эм башхала дуниядa бек кючлю танкланы, самолётланы, миномётланы бла автоматланы къураштырып чыгъаргъандыла. Совет Аскер айдан айгъа къуру жангы сауутла бла угъай, хунерли аскер башчыла бла да кючлене баргъанды. Жуковну бла Рокоссовскийни, Коневни бла Мерецковну, Ватутнини бла Черняховскийни, Рыбалкону бла Катуковну, Василевскийни бла Говоровну, Малиновскийни бла Толбухинни, флотчула Головкону бла Трибуцаны акъыллылыкъларыны, батырлыкъларыны хайырындан аскерибиз кёп сермешледе хорлап чыкъгъанды.

1942 жылда окъуна ол, артха сыпдырылгъанын тохтатып, къаты сермешле бла алгъа баргъанды, уллу хорламла этгенди. Энди ол хорламлагъа адам саны бла угъай, жангы сауутлары, уста уруш эте билгени бла да жетишгенди. Айтхылыкъ Сталинград сермешде да ма алай болгъанды. 760 минг адам саугъаланнганды «За оборону Сталинграда» деген майдал бла.

Сталинград сермеш бла бирге Кавказ ючюн да къаты къазауат этилгенди. Ал кезиуде анга Гитлер Стадлинграддан да уллу магъана бергенди. Гитлерчиле кавказ халкъла алагъа къучакъларын керип тюберик сунгранды. Алай ала жангылгъандыла. Мингле бла къазакъыла бла таулула кётюрюлгенديле уууччаучулагъа къажау юкреше. Адамла, партизан отрядлагъа кетип, фашистлени гунч эте эдиле. Жаланда гитче Къабартыны Малкъарда 8 партизан отряд (300 партизаны бла) къуралгъан эди. Ала юч айны ичинде 700 чакълы бир гитлерчини ёлтюргендиле эмда душманны кёп аскерин жокъ этгенди. 71 партизан «Уллу Ата журт урушну партизанына» деген майдал бла саугъаланнгандыла, 241 адам а СССР-ни башха орденлерине бла майдалларына тийишли болгъанды. Юч партизанны - Аузс Жамбаевге, Жанкъазыланы Софьягъа бла Владимир Меликьянцха - бек сыйлы саугъала – Къызыл Жулдузну ордени берилгенди. 870 минг адам «За оборону Кавказа» деген майдал бла саугъаланнганды.

23-чю февральда, Ата журту къоруулаучуну кюнюн белгилей, биз аскерибизни Полтаваны бла Бородинону къатларында, Шипкада бла Измаилде, Каховканы бла Курскени, Смоленскени бла Сталинградны, Берлинни бла Праганы тийрелеринде болдургъан хорламларын уллу ёхтемлик бла эсгериликбиз. Совет Союзну эки кере жигитлерин –осетинли Плиевни, ростовчу Фесинни, къобанлы Урюкинни, дагъыстанлы Гаджибекованы, малкъарлы эм къабартылы лётчикле Байсолтан улуну бла Кардановну эмда аскерибизге махтау къоша баргъан кёп башха адамларыбызны уллу хурмет бла эсгерликбиз. Къыралбызны азатлыгъы ючюн жанларын бергенлени намысларына, шёндю сау-саламат жашап тургъанланы да саулукълары ючюн алгъыш аякъ кётюрлюкбюз.

Уллу батырлыкълары ючюн Совет Союзну Жигити деген сыйлы атха тийишли болгъан 11600 солдатха, офицерге, генералгъа да ёмюрлюк махтау! Къыркъ мингнге жууукъ аскерчи Ленинни ордени, 200 минги Къызыл Байракъны ордени, 2,5 миллион чакълы бири Къызыл Жулдузну ордени, урушха къатышханладан 9 миллионнга жууукъ адам Ата журтну 1-чи эм 2-чи даражалы орденлери бла саугъаланнгандыла. 700000 офицер бла генерал Суворовну, Кутузовну, Александр Невскийни, Богдан Хмельницкийни, Ушаковну бла Нахимовну орденлерин алгъандыла. Айтхылыкъ маршалладан бла генералладан онбири уа аскер башчылыны бек сыйлы ордени – «Хорламны» ордени бла саугъаланнгандыла. Бла да быладыла: генераллиссимус Сталин, маршалла Жуков, Василевский, Говоров, Конев, Малиновский, Мерецков, Рокоссовский, Толбухин эм армияны генералы Антонов. Онбеш миллион адам «За победу над Германией в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.» деген майдалгъа, 1 миллион 800 минг адам а «За победу над Японией» майдалгъа тийишли болгъанды. Ата журту жигитча къоруулап, Хорламбыны келтиргенлени барысына да ёмюрлюк махтау!

Бусагъатда да, АБШ дуниясы битеу жерлеринде да биллик этерге итинген заманда, бизни аскерни бла флотну баш борчлары - Россейни аскерин сакълауду, аны сыйынамысын кётюрюуду, махтауду атын кючлеудю. Саууталанган Кючлерибиз ол борчларын бет жарыкълы толтурурла деп ышанабыз.

И.ПОЛИЩУК,
отставкадагъы майор.

Курсантла

Талпыгъанны тау тыймаз

Жекеланы Маликни тамата жашы, сегизинчи классны окъуучусу Ибрагим окъуу жылны башында, юйге келгенлей, былай айтхан эди:

- Атам, мен Суворов училищеге окъурга барыргъа сюеме.

Аны сёзлерине уллу магъана бермей: «Анда сеничала окъумайдыла», - деп къойгъанды атасы.

Арада айча заман озгъан эди, Ибрагим биягъы тилегин къайтарып: «Мен аскер училищеде окъурга сюеме»,- деп къадалды.

Андан сора Малик ол тилекни толтурургъа киришгенди. Бизни райондан Суворов училищеге кимле окъугъанларын, ары къалай тюшюрге боллгъун, къаллай экзаменле берилликлерин, училищеледен къайсысы жууукъда болгъанын билгенди. Ата жашха окъууда жетишимли болургъа кереклисин эсгертгенди. Ибрагим орталыкъ окъуй эди да, атасы училищеге жиберирге айтхандан сора билимге таза кёлю бла берилгенди. Битеу предметледен айырмалы окъуп башлагъанды. Устазла да, спортчу жашны тилегин толтура, аны училищеге жиберуюню къолгъа бирден алгъанды.

Кёпюсю бла да, жаш спортну бек сюйгенди, алгъа тутушуу бла кюреше кетип, артда боксха кёчгенди, районда, республикалада да эришиулеге къатышып, алчы жерле алып тургъанды.

2007 жылда февральда Жекеланы Ибрагимни документлери Владикавказда Суворов училищеге жиберилгенди. Ол айда окъуна жаш медицинаны къараудан ётгенди, аны аскер училищеде окъурча саулугъу болгъаны тохтаушырылгъанды.

Окъуучану гузабалыгъы уя жайда башланды. Экзаменле берип, конкурсдан ётерге керек эди. Ибрагим, ол жумушланы жетишимли тамамлап, окъургъа киргенде, Жекеланы юйюрде кюуанчха чек жокъ эди. Алай ата-ана 14-жыллыкъ тамата жашлары юйюрден узакъгъа кеттенине жарсыдыла, аскер окъууда жунчумагъа эди деп, тынгысыз болдула. Насыпха, Маликни бла Фатиманы ол къайгъылары терк чачылдыла. Ибрагим окъуу жыл башланнганлай окъуна бёлюмню командирине айырылды. Биринчи семестрни ахырына уа бу адепли, низамлы жаш взводну командирини заместителине салынды.

Озгъан жылда, 19-чу декабрьде, Александр Суворов туугъан кюнгге аталып, училищеде байрам болгъанды. Ары айырмалы жашчыкъланылана ата-аналарын да чакъыргъандыла. Къабарты-Малкъардан баргъан беш юйюрден бири Къашхатауда Жекеланы юйюр болгъанды. Ала бла бирге телевидениясы журналистлери, концерт бригада да бар эди.

Ол жолоучулукъну юсюнден Малик былай айтханды:

- Бизге анда жарыкъ тюбегенди. Училищени жашауу, окъутуу-юйретиу иши бла шагъырейлендиргенди, окъуучан, жатхан жерлерине къаратъанбиз. аш ашагъан жерде, спорт залда, майданда болгъанбиз. Училищени курсантлары бизге аскер хазырлыкъларын кёргюзтгенديле. Аланы эм устазланы сатыргъа тизип, аланы алларында Ибрагимге сержант чын бергенديле.

Училищеде Ибрагим юч жыл окъурукъду. Аны билим алыуда, жетишимлерине училищени устазлары ыразыдыла, атаана уа жашлары бла ёхтемленедиле.

Курсант жаш, школ жылларын эсгере, Къашхатауну орта школуну педагогларына ыразылыгъын айтханды. Артыкъда биринчи устазы Антонина Хашимовнагъа чексиз сюймеклигин энчи белгилегенди. Боксдан юйретген Уларланы Залиханны атын уллу хурмет бла эсгергенди.

Ибрагим солуу кюнледе юйге келсе, кичи къарындашы Эльдаргъа школда иги окъу, спорт бла кюреш деучюдю. Ол да аскер кийимлери бла ариу саплы къарындашына сукъланып къарайды, аныча аскер училищеде окъургъа мурат этеди.

Ибрагим а училищени бошагъандан сора да бийик аскер окъуу юйге кесин хазырлайды, Ата журтну ышаннгылы къоруулаучусу болургъа таукелди. Ата-ана да аны ол ниетин къабыл кёргендиле.

Биз а Ата журтну къоруулаучу кюнюнде курсант Жекеланы Ибрагимни алгъышлай, ол этген муратларына жетерин сюйгенибизни билдиребиз.

КЪУЛБАЙЛАНЫ Элина.

Муратына жетгенди

Шёндю таулу жашла, не узакъгъа да барып, билим алыргъа юкрешенлерине къуанырчады. Ансы кёчгончюлюкню сынагъан бизни аталарыбыз сабийлерин къанат топлеринден ары бошларгъа унамай эдиле. Энди уллу, гитче да башхача къарайдыла жашауга.

Аны айта келгеним, белгили поэтни Мусукаланы Сакинатны жангъз жашы Балаланы Алим аскерчини, керти кишини усталыгъын алыргъа сюйгенин билдиргенде, анасы аны ол сайлауна чырмамады. Алим а, анасы, эгешчири Фатимат бла бирге «Бизни юйню жомакълары» деген китапны басмадан чыгъарып, къыралны Шималдагъы ара шахарына кетди. Битеу сынауланы ётюп, Петербургда радиоэлектроника аскер институтну курсанты болду.

Заман нечик терк озады, таулу жаш энди институтну экинчи курсунда окъуйду. Алим жазгъан жомакъларына жашауда тюбегенди дерге боллукъду. Нек дегенде бир урум бла кыралда аты айтылгъан институтха кирип къалгъан алай тынч тюйюлдю. Бала улуну ата журтун къорууларгъа сюймеклиги асыры уллудан жеталгъанды ол муратына.

Шёндюю курсант жаш аскер къуллуугъунда генерал чыннга да жетер. Ол жолу аны мамырлы, тынч да болсун!

КЪАЛГЪАНЛАНЫ Алий.

Тёгерек стол

Гитче ГЭС-ле уллу хайыр келтирликдиле

Гидроэнергетиканы айныгыуну Къабарты-Малкъарны башчылары баш магъаналы къыралл жумушларындан бирине санайдыла. Аны бла байламлы озгъан бараз кюн Элбрусну тийресинде Пенсия фондну солуу базасыны жыйылыула болуучу залында «Тёгерек стол» бардырылгъанды. Анда Север Кавказда «ГидроОГК» ачыкъ акционер обществону келир заманнга ишини юсюнден сёз баргъанды.

Обществону Россейни кёп регионларындан келген келечилери, аланы араларында уа «ГидроОГК-ны» департаментини целевой коммуникацияла жаны бла начальниги Евгений Друзяк, анализ эм план салыуну управлениясыны начальники Евгения Кузнецова, бах эксперти Ирина Володина, маркетингни эм бизнесни айныгыуну бёлюмюню начальнигини заместители, «Юг» дивизионуну директору Ирина Никитченко, «Новая энергия» фондну пресс-секретары Юлия Бессарабенко да бар эдиле. Жыйылгъанланы аллында сёлеше, ала «ГидроОГК»-ны 2020 жылгъа дери айныгыуну стратегия планыны, бизни республикада гитче гидроэлектростанцияла ишлеюню, дагъыла кёп башха затланы юсленринден айтхандыла.

Жыйылгъанла Къабарты-Малкъарны тау череклеринде ишленирик гитче гидроэлектростанцилагъа аслам эс бургъандыла. Ала Къабарты-Малкъарны электроэнергетикасыны биогюнлюкде болумуну эм жууукъ жыллада перспективаларыны юсюнден билдиргендиле. Север Кавказда онжеги электростанциядан бешиси бизни тау череклеринде ишленириклерин чертгендиле. Аланы арасында Тёбен черек (Къашхатау ГЭС) Бахсан черекде биринчи, экинчи эм ючюнчю номерли, Къара-Сууда, Огъары Малкъарда Мухол ГЭС-ле бардыла.

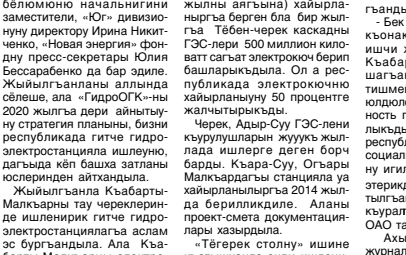

Залда къонакъла.

Къашхатау ГЭС-ни (2008 жылны аягына) хайырланыргъа берген бла бир жылгъа Тёбен-черек каскадны ГЭС-лери 500 миллион киловатт сагъат электроюч берип баллыкъдыла. Ол а республикада электроючню хайырланыуну 50 процентге жалчытырыкъды.

Черек, Адыр-Суу ГЭС-лени къурулушларын жууукъ жыллада ишлерге деген борч барды. Къара-Суу, Огъары Малкъардагъы станцияла уа хайырланылыргъа 2014 жылда берилликдиле. Аланы проект-смета документациялары хазырдыла.

«Тёгерек столну» ишине къатышханла энди ишленирик гитче ГЭС-лени къурулушларына быйыл ачханы эки кере кёп берирге, анга заём инвестициляны да хайырланыргъа кереклисин да белгилегендиле. Аны къурулушун андан ары бардырыргъа инвесторланы эслерин бурур эмда аны баш инвестору – «ГидроОГК» ОАО-ну жанындан да проектлеге этилген болушлукъгъа къошумчулукъ этилир муратда уллу инвестиция фондланы келечилери бла да сёлешиуле бардырыладыла, алагъа кёре магъаналы келишимде этиледие. Аллай тюрлю келишимле Север Кавказда эмда «ГидроОГК» ОАО-да биринчи кере этиледие. Тыш къыраллы банкла кредитни КъМР-ни Правительствосундан, «ЕЭС России» РАО-дан, «ГидроОГК» ОАО-дан гарантияла алмай, бир тюрлю залог борч сурамай алай берликдиле. Ол а асламысында «ГидроОГК» ОАО-ну хайырындан болгъанды.

Гитче ГЭС-лени белгиленген болжалгъа хайырланыргъа берир ючюн, КъМР-ни Правительствосуну бла «ГидроОГК» ОАО-ну аралларында социальный-экономика жаны бла гёрге ишлеюю юсюнден жюрютюлюп келген келишимде кёргюзтюлюгдю. Андан сора да, ол зат регионда социально-экономика халны игилендириуге, «ГидроОГК» ОАО, аны компаниялары да ишлерин чырмаусуз бардырыргъа онгла къурауугъа бурулгъан мадарланы юслеринден шарт айтылгъанды.

- Бек башы уа, - дегендиле къонакъла,- республикада ишчи жерле боллукъдула, Къабарты-Малкъарда жашагъанла электроюч жеткишмей къыйналлыкъ тюйюлдюле, жангы промышленность производствола ачылыкъдыла. Битеу ол затла уа республиканы тау эллеринде социально-экономика болумну игилендирирге себеплик этерикдиле. Битеу башда айтылгъан жумушланы жангы къураугъан «Новая Энергия» ОАО тамамлайды.

Ахырында къонакъла журналистлени сорууларына жууап бергендиле.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Сурат авторнуду.

САУГЪАЛАУ

Аладан юлгю аладыла

Къашхатауда культура юйде 2008 жылда 15-чи февральда интернационалистлени-аскерчилени кюнюне эм Ата Журтну къоруулаучуну кюнюне аталып, Афганистан урушну ветеранларына саугъала берилгенди эм «Мен сени бек сюеме, Россей!» деген патриот жырланы республикалы фестивалыны конкурсуну район туруну итогу чыгъарылгъанды.

Интернационалистлени-аскерчилени 80 жыллада, Ата журтну бийругъун толтура, душман бла къаныны сермешледе этген жигитликлери бюгюн да бизни эсибизде, ала ёлюмню кёзюне къарагъанда да, къоркъуп, артха турмагъандыла. Биз а жашларыбыз сау-эсен юйлерине келирлерин ашыгъын сакълагъанбыз. Алай аланы бир- бирлери уруш алакълада жанларын бергендиле, бусагъатда да биз аланы жигитликлерине бла ура, атларын уллу хурмет бла эсгербиз.

Черек районну кесинден а 6 жаш интернационал борчларына кертичи бола, жаш жанларын Ата журтларыны ючюн къурман этгендиле. Аланы арасында Загригжден Бёзюланы Азат, Герпегежден Бёзюланы Рамазан, Къашхатаудан Улбашланы Алим, Огъары Малкъардан Хасауланы Магомет бла Гадиланы Руслан, Бызынгыдан Жазыкъойланы Исхакъ бардыла. Алагъа ёмюрлюк махтау!

Бюгюнлюкде уа районда интернационалист аскерчиледен саула 30 адам боладыла. Ала чынтты жигитликни юлгюсюн кёргюзтген батырладыла. Жюрлери узакъ болсун, юйюрлерини насыпларын кёрюп, къууана жашасынла.

Урунуу эм социальный айнытыу департаментини начальнику Валерий Кадыров Афганистанны ветеранларыны россейли союзу тохтаушдырыгъан «За заслуги» майдалгъа тийишли болгъан «афганлылаланы» тизмесин жыйылгъанлага окъуй, атларын айтханды: Батчаланы Тахир, Гасийланы Алий, Дзамихов Азик, Зашакулланы Алик, Касимов Замир, Дзугулланы Ахмед эм Тхагапсоев Арсен. Алагъа саугъаланы Нарткъаланы эм Урван, Черек, Лескен районланы бирикген аскер комиссариатыны келечиси, капитан Артур Блекшиев берегенди. Ол саугъаланнганланы жюрекден къызыу алгъышлагъанды.

Черек районну администрациясыны башчысы Темиржанланы Махти, къуучлы жыйылыуда сёлеше, былай айтханды:

- Сиз, интернационалистле, чынтты жигитлик этгенсиз, шёндюгю жаш тёлю батырлыкъгъа юйрене, сизден юлгю алады. Биогюн сиз кишилигигиз ючюн саугъалаа аласыз, анга биз къууанабыз, ёмюрюгюз узакъ болсун, дейбиз.

Интернационалистлени атларындан Арсен Тхагалегов сёлешгенди. Ол саугъа бергенлени эм анга тийишли болгъанланы да алгъышлагъанды. КъМР-ни культурасыны сыйлы къуллукъчусу Улбашланы Азнор Афганистан урушну ветеранларыны намысына «Солдатны письмосу» жырны айтханды.

Фестивальны-конкурсну баш магъанасы - жаш тёлюню патриот ниетде адеп-къылыкъгъа юйретиу, политика жаны бла чыныкъдырыу эм культура жашауда кесине орун табарча этиу эди. Аны кесин да КъМР-ни Жаш тёлюню эм жамауат биригиулени къыралл комитети, КъМР-ни Билим бериу эм илму министерствосу, республиканы жаш тёлю союзларыны биригиулери къурагъандыла эм бардыргъандыла.

Ата журтха сюймеклики юсюнден жырла айтып, Аушигери, Бабугентни, Огъары Малкъарны школларыны оъуучулары жыйылгъанланы кёллерин кётюргендиле. Къашхатауну, Герпегежни, Жемталаны, Загригжни орта школлары да конкурсха тынгылы хазырланнгандыла, махтауга тийишли болгъандыла.

ХОЗАЛАНЫ Фатима.

ЖИГИТЛИК

1995 жылда Москвада «Живая память» деген ючтомлукъ китап чыкъгъан эди. Ани кесин да Россей Федерацияны журналистлерини ветеранларыны совети хазырлагъанды. Биринчи томда Заникшиланы Хусейни «Атла бла Берлиннге жетгенди» деген очерки басмаланнганды. Ол республикада белгили журналистни, урушну, урунууну да ветераны Ностуланы Магометни жашау жолуна жораланнганды. Биз аны китапдан алып басмалаябыз.

Атла бла Берлиннге дери

Уллу Ата журт уруш башланнганда, Магомет, экили бола тумагъанлай, кеси ыразылыгъы бла фронтха кетгенди. Аны уруш жолларында быллай шартла бардыла. Душман бла биринчи сермеше ол 1942 жылны жайында Ростов областъда Мартыновканы къатында киргенди. Андан сора Калмыкъны жеринде урушлагъа къатышханды. Красноармейская станица ючюн баргъан къанлы сермешледе кишилик этгенди. Сталиннрад тийресинде таш, агъач кюл болгъан уллу сермешледе фашистлени уаатаныды.

Артда Магометни былай айтханы эсимдеди: «1942 жылда 19-чу ноябрьде биз танг аласында уруш къаты баргъан жерге жетдик. Былайда уа танкла, топла да кёп тийишдириллгендиле. Сау тёрт сагъатны ичинде битеу саутлаадан окъла, топла душманны юсюне жаугъанлай турдула. Андан сора бизни аскерле алгъа барып тебиреди. Алайда фашистлени техникаларына, адам ючюне да уллу халеклик салдыкъ».

Айхай да, Магометге эм аны нёгерлеринде уллу сермешле алыкъа алда эдиле. Котельниково станцияны къатында уа уруш не кече, не кюн тохтамагъанды. Ностуну улу аны тюз чыхыпрында болгъанды. Совет аскерле немецлилени ырбынгра тыя, кючюн уаата баргъанлай, къайдан чыкъды эсе да, жангы танк дивизия алайгъа жетди. Болсада Магомет бла аны нёгерлери къоркъуп, жунчуй къалмагъандыла, битеу кючню салып, атаканы бирини ызындан бирини «жухларын» къан этип, жигер сермешгиндиле.

Ностуну улу болгъан атлы аскер бёлюм таза да кишиликни Сталиннрад ючюн баргъан сермешде кёргюзтгенди. Аны ючюн эди кёп аскерчи орденлеге, майдаллагъа тийишли болгъанлары. Магометни ёшюнюне да «За оборону Сталинграда» майдал ол кюнледе тюйелгенди.

Бир ауукъдан Ностуну улун 120-миллиметрлик миномётланы батареясыны связь бёлюмюнде къуллукъ этерге жибергендиле. Алгъа тамата связистни борчун толтургъанды. Ызы бла, кёп да турмай, связьны бёлюмюню таматасына салгъандыла. Жангы борчун да бет жаркыылы толтура, командованиядан ыразылыкъ тапханды.

Магомет къуллукъ этген атлы аскер бёлюм кёп жигитликлери бла атын ёмюрледе унутулмазлыкъ эттенди. Он Белоруссияны, Украинаны душманны къолунда болгъан областларында фашистлени аякъ тюпларинде от жандыргъанлай тургъанды, душман бийлеген жерледе тохтамай рейдле бардыргъанды. Кеси уа он кюнлени терк-терк эсгергенди. Артыкъда бизни артиллерия-миномёт полк атлы аскерлени бла топладан от ачхан батареяны арасында къолда орналып душманнга баш кётюртмегенин. Гитлерчиле, агъач басхан дуплурлада бегинип, бизникилени къол аязларындача кёрюп, анусуз от ачханлай тура эдиле. Магомет а, Рахайланы Ачах командирлик этген биринчи миномётну жерлеп, немецлилени юсюрине топ окъла жауун турурларын жалчытханды.

Игнир ала телефон зынгырдады да, душман алгъа барыгъа ёрге кётюрюлгенди, аны жолун кесер ючюн, атлы аскерлеге миномётладан от ачып болушургъа деген буйрукъ келди. Ол кезиучюкде телефон байламлыкъ юзюлюп, къалайгъа къаллай бир от ачаргъа керек болгъанын тохташдырыргъа кёлдан келмей къалды. Фашистле уа, алгъа терк барып, бизни батареяларыбызгъа баш кётюртмей башладыла. Не да этип, телефон байламлыкъны къураргъа керек эди. Батареяны аламларыны кими ёлюп, кими жаралы болуп, керкъоруулу жумушха кимни жиберейик дегенлей, Ностуланы Магомет автоматны алып, жолгъа арсарсыз тебиреди. Он кезиуде комбатны былай айтхан ауазын эшитди: «Сакъ бол! Батмакъладан бир жанлы бар. Бизни тасхачыларыбыз болгъан жерге терк жетергге ашыкъ...»

Магомет, кертиси бла да, къоркъуулу жолгъа атланнган эди. От душманнга кёрюнмез ючюн, тобукъланып, сюркелип, сюелип, чабып да барды. Алай бла эл къыйырында жер башлы юйчюкге къутулду. Ингир къарангысы этеклерин тёгеркеге жайгъанды. Орамны агъачха айланнган къыйырында эди бизни атлы аскерибиз. Аладан юч жюз метр арлакъда уа немецлиле, бегинип, бизникилеге от ачханлай турадыла.

Разведканы командири Тателя Катанчиев, жерлешим кёргенде, къууанып, Ностуну улуна жарыкъ тюбеди. Ол да анга батареяны командири Степан Митькону письмосун берди эм телефон байламлыкъны юзюлген жерине ашыкъды. Ол заманда Таля анга: «Сен кесинг да билесе телефон жипле автопаркны ичи бла тартылгъанларын. Алайда уа душман баш кётюргенни къапламай къоймайды. Биз базынмаймыз, сора сен алайдан ёталырса деп ийнанмайма».

Не болса да, Ностуну улу кече къарангысында жер юйден чыкъды. Ол кезиуде душман окъла хауаны къалтырата башладыла. Магомет, бауурланкъ, иги кесек барды да, автопаркгъа жетди. Къармай кетип, темир жипни юзюлген жерин тапды, связьны тохташдырды. Аныны сезген эдиле да, немецлиле топладан, ушкокладан да бирча аны юсюне окъланы жаудурдула. Магомет арлакъгъа сюркелип барып, къар куртха кёмюлюю. Фашистени от ачыулары бираз селейгенлей, чунгурдан чыгъып, темир жипни идагъыда башха жерде юзюлгенин жалгъады. Кесини телефон аппараты бла командирге сёлешди.

Кече бираз шоош озду эсе да, эттенликде уа беш немецли танк, жаяу аскерлерин да ызларындан тизип, бизни батареяларыбыз таба тебиреди. Кёп турмай, алайда къызыу сермешиу башланды. Бизникиле гранатла бла юч танкны кюйдюргенлей, солдатла жанларын къутхара, артха ыктырыпдыла. Он кюн ингирде уа Носту улу къуллукъ этген дивизия Калинковичи темир жол узелни къолгъа этди.

Энтта да бир сермешде совет аскерле хорладыла. Уруш бир ауукъ заманчыкъгъа шош болду, ол кезиучюкде уа аскерчилеге юйлеринден келген письмоланы юлешдиде. Магомет да згечи Назифадан къагъыт алып къууанды. Анда уа згечи тамата къарындашы Сафардан хапар болмагъанына жасарыгъ эди. Ол тынгысызлыкъ Магометни да башындан кетмегенди. Артда белгили болгъанына кёре, Сафар, жесирликни азабын сынап, фашистлени къолларындан жоюп къанды.

Магомет, аскерчи нёгерлери бла бир сермешден экинчиси не кире, жаралы бола, кёп тенглерин къарындаш къабырлада асырай, уруш жолла бла фашистлени ара шахары - Берлиннге жетгенди. Батырлыгъы, жигитлиги ючюн кёп кере саугъаланнганды. Аны ёшюнюнде Къызыл Жулдузну эм Ата журт урушну экинчи даражалы орденлери, «За отвагу», «За оборону Сталинграда», «За освобождение Варшавы», «За взятие Берлина» майдалла жылтыраргъандыла.

Уруушдан сора жыллада, тугъан жеринден зор бла кёчюрюлген юйюрюн Къазахстанда табыл. Ностуланы Магомет Алма-Атада цензура управлениядa къуллукъ эттенди. Артда кеси жерибизге къайтханда, республиканы Министрлерини Советинде, радиода, «Коммунизмге жол» («Заман») газетде кёп жылланы ишлегенди, атын махтау бла айтдыргъанды. Къабарты-Малкъарны сыйлы журналисти кёп жаш адамны юйретгенди, кесини адамлыгъы бла алагъа юлгю болгъанды, билимин, иш сынауун чомарт бергенди.

ВЕТЕРАНЛА

Хажимуратны ныхыт жоллары

Бийчеккуланы Хажимурат Совет Аскерде къуллукъ этиугe 25 жылын берген биринчи таулуду. Аскерчи болургъа бек тартынмаса, 1941 жылда школну бошагъан кёнделенчи жаш Ейскеде лётчикле хазырлагъан училищеге кириргe келеми эди.

Къыралда аты айтылгъан училищеде окъуй тургъанлай, Уллу Ата журт уруш башланды. Аскерчиле жетишмейдиле деп, курсантла бла бирге ючюнчю хауа-десант корпусну 212-чи бригадасына кёчюрдюле. Анда ашыгъышлы халда аскер усталыкъгъа юйретип башладыла. Таулу жаш самолётдан парашют бла 25 кере секиргенди.

Одессада къанлы уруш баргъан жерде немецлиле чабууллукъ этедиле. Бизни офицерле аскерчилени кеси алларына кьоюп кетген эдиле. Десантны ол жерге атадыла. Хажимуратны биринчи сермешге киргени алайда болду. Артда Ростовну къоруулаугъа да къатышды.

Курсантла Пятигорскеде тургъан кезиуде полкда сержант школну бошайды. Андан тамата сержант болуп къайтады. Сталиннрадда урушну къыйынлыгъын да сынагъанды Бийчекку улу. Ол тийреледе тозурагъан полкга жангы келгенлени къоша тургъанда, замполит чакъырып: «Артиллеристге окъургъа барыргъа керекди», - дейди.

Экинчи гвардиялы армияны артиллерия школунда окъуу тюз да фронт болгъан жерде бардырылады. Курсантла топну атаргъа фашистле бугъунуп тургъан тийреге жетдирирге кюрешгендиле. «Полигонда» быллай «илишаннга» хар кюндеи атып юйреннгенле къысха заманнга урушну Аллахына кереклисича къуллукъ эталлыкъла болуп чыгъа эдиле. Жаш лейтенант, окъуну бошап, 33-чю гвардиялы жаяу дивизияны 84 полкуна келеди. Алай бла десантчы энди артиллериядады.

Донда Калачы шахарда эки армия бирге къошуладыла. Хажимурат кесини взводундан жашла бла бир юйге киредиле. Алагъа беш жылы болгъан къызчыкъ тюбейди, анасы къоншулагъа кетгенин айтады. «Бизде уа немецли бардыы», - деп аскерчилеге махтанады.

Бийчекку улуну буйругъу бла юйню ичин тинтип чыгъардыла, жукъ тапмайдыла. Жашланы ол ишлерине хыйла къарап тургъан къызчыкъ кюбюрню кёргюзтеди. Аны ачып, обер-лейтенантны чыгъарадыла. Анга соруу этип полкну командирине этледиле. Ол айтхан затла керти болуп, кезиулю сермешде бек жарагъан эдиле. Аны ючюн таулу жаш, аны взводу да ыспасха тийишли боладыла.

Тираспольда чабыуллукъ этерден алгъа офицерлени жыядыла. Анда бир чырайлы майор таулугъа ушагъанын эслеп, ким болгъанын сорады. Лайпанланы Магомет бла алай танышады. Ол юйде болгъанын, къайсы миллетлени къачан кёчюргенлерин айтады. Алайда ангылайды Кёнделенге анасына, юйюрде юч да гитче сабийге жиберген ачхасы артха кек къайтып тургъанын. Атасы И смайылны, згечи Соняны фашистле ёлтюргенине, кеси, тамата къарындашы Шамсудин фронтда болгъанларына да къарамай, юйюрюне аллай зарауатлыкъ жетдиригенине жарсыйды.

Ол кюнден сора чыны ёсмеди – капитанлай къалды. Къызыл Жулдузну, Ата Журт урушну биринчи даражалы, Къызыл Байракъны орденлерин бериргe деп къагъыт жиберилип, нек берилмегенин да. Ол Аратбек къайтхан къагъытлада жазыуланы ичинде «балкарец» деген сёз къызыл шакъа блаызланып тургъанын кёрюп, аз жюреги сыннмагъанды.

Болсада урушну бошагъынчы тохтамайды. Эльба сууну бойнунда, американы, ингилизни аскерчиле бла тобешип, фашизм гунч этилгенине тюшюнюп, агъачы бла быргъысыны арасында тохтагъан душман огъу болгъан автоматын алады бла бир жанына салды.

Уллу Хорламдан сора Бийчекку улу къуллукъ этген бёлюмню Ташкентге кетиредиле. Анда къуллукъ эте тургъанда анасын излеп баштайды. Бир кюн полкну командири, Хажимуратны чакъырыпы: «Чалгъы чала, дырын жыя, гебен эте билемисе?» - дейди. Таулу жаш ол жумушха жарарыкъ тюйюлме депми айтырыкъ эди.

Сора экиси да аскерчиле ара мюлкге болушлукъ этерик сохвозгъа тебиредиле. Аны экинчи бёлюмюнде кулаклагъа атлары чыгъып, 1932 жылда бери жиберилген къабартылыла, мюлкню алтынчы бёлюмюнде уа тюз алача тутулгъан малкъарлыла. Анда кёнделенчилеге да тюбейди. Диналаны Хауа Фрунзе областъа барып, андагъы жуукъларын кеслери тургъан жерге кёчюрюрге деп жолгъа чыгъып тургъанлай, анасын излеп табалмай тургъанын айтады. Аскерчиле эллилегe бичен хазырлгъынчы, Хауа Хажимуратны анасыны къарындашлары Отарланы Сейт бла Юсуп бир элде, анасы уа Фрунзе областны Ивановский районуну Аксай колхозунда жашагъанын билип къайтады.

1947 жылда Бийчекку улугъа Германияда къуллугъун бардырыргъа тюшеди. Залийханланы Чокканы къызы Мария бла танышып, юйлеринде бир ненча кере да болгъан офицер, 1948жылда солургъа келгеннинде, аны бла бирге юйюр къурайды. Тыш къыралгъа жаш юй бийчесин да этеди.

Тёрт кёзю эсдюргенди бу огъурлу ата, тёрт туудукъну, аладан туугъан да беш сабийни аппасыды. Кеси бийик-тау геофизика институтда 30 жыл ишлеген киши билимни адамгъа хайырлыгъын кимден да иги биледи. Тамата къызы Светлана география илмуланы кандидатыды, Зухура медицина илмуланы докторуду, шёндю КъМКъУ-ну акушер эм гинекология кафедрасыны таматасыды. Людмила университни биология факультетин бошагъанды, Фатима медицина анасын излеп башлайды. Бир кюн полкну командири, Хажимуратны чакъырыпы: «Чалгъы уа, асыры жауунлу жыл болгъаны себепли кёп жууналмагъан эдик.

Акъылбалыкъ болгъунчу атам ючюн къырал ахча тёлеп туруучу эди. Манга 600 сом, аппама да аллай бир. Ол ёлгенден сора ахчаны жаландa да манга бере эдиле. Къырал бир да унутмай эди.

- Хар кимни да сабий заманында бир мураты болады. Сизни уа?

- Мен 2-чи номерли школда окъуучу эдим. Анда уа авиамодель кружок болуучу эди. Ол заманда хар ким да лётчик болургъа мурат эте эди. Менича, жигитни жашына уа башха затны юсюнден сагъыш этерге окъуна айып эди. Аны себепли аскерде бир жыл къуллукъ этгенимден сора анам да къагъыт жазады да, мени Харьковдагъы авиа училищеге окъургъа жибередиле. Лётчик болургъа саулугъум жетиммегени себепли инженер-конструкторгъа окъуйма. Андан сора Киевдеги бийик инженер аскер авиация училищени да бошагъанма.

- Энди юйюрюгюню юсюнден айтсагъыз эди.

- Юйдегим Лидия бла аскерге кетгинчи окъуна танышхан эдим. Аны бери ишлергe Украинадан ийген эдиле. Мында уа Тырнауздагъы тау-байыкъландыру комбинатха жибередиле. Анамы гитче къарындашы да анда ишлей эди. Ма алай бла танышхан эдик. Окъуугъа киргенимде, келип биргеме алып кетеме. Абадан жашыбыз тугъанында, Алим деп, атамы атын берген эдик. Гитче жашыбызгъа уа Вадим деп атагъанбыз.

Киевде окъууму бошагъанымдан сора Германиягъа жибередиле. Анда подполковник деген чыннга дери жетеме. Андан Чита областъа, Грузиягъа, биягъы артха Германиягъа иедиле. Кёп жерде къуллукъ этерге тюшгенди. Болсада мен Совет Союзну Жигитини жашы болгъанымы уа къаршы тенглеримден башха киши билмеучю эди.

- Атагъызны аскер тенглери бла бир тюрлю байламлыгъыгъыз болгъанмыды?

- Болмай а. Бир жол Киевде окъуй тургъан заманымда, ала мени Хорламны юнюне Ленинградха чакъырадыла. Эсимдеди, генерал Романенко биргесине бир уллу ресторанггa эттеди. Аны экинчи этажында уа атамы тенглери - 31-чи гвардиялы полк олтура эди. Ол мени алагъа эльтеди. Сора: «Айтчыгъыз, бу кимни жашыды?» - деп тенглерине соруулу къарайды. Ала барысы да сагъышлы боладыла. Бир кесекден биреу: «Байсолтан улуну жашымыса?»- дейди. Барысы да, кезиу-кезиу тансыкълап, къучакълайдыла. Аланы араларында санлары, бети да кюйген биреу бар эди. Артда билгениме кёре, аны жаннган самолётдан кючден чыгъаргъан эдиле. Алача жигитлени тапхан биогюнлюкде къыйынды. Ма алагъа айтырчады чынтты кишиле деп.

- Жашларыгъыз а сизнича кеслерин аскер къуллукъ бла байлагъанмыдыла?

- Аскер частьда усталыкъларына кёре бир ауукъ заманны ишлегенидиле. Болсада артда кеси жолларын тап-

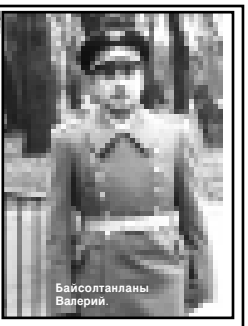

Байсолтанланы Валерий.

Атамы аскерчи нёгерлери, кёргенлей, мени таныгъан эдиле

Валерий Алимович юйдегиси Лидия эм жашы Алим бла.

Нальчикде окъугъан заманларында тюбегендиле. Анам Вера Алексеевна Котляревская станицадан эди. Атам а Нальчикге дерслерине кюн сайын Яникойдан келе эди. Билим алыргъа къаллай итиниую болгъанын ол шарт кёргюзтеди. Артда Ленинградха кетеди эм бир кесекден къайтып биргесине анамы да элтеди. 1941 жылда уруш башлнады дегенлеринде уа артха бери жибереди. 23-чю октябрьде уа мен тууама. Бу кюн аны къадарында бек насыпды кюн эди дергe боллукъду. Бир жылдан а анга Совет Союзну Жигити деген атны берирге деген буйрукъ чыгъады. Бу сыйлы атны атам битеу къыралда 879-чу болуп алгъанды.

Ол жыллада мен, анам да Котляревская станицада жашай эдик. Кюнлени биринде ары атам тенги бла машинада келеди. Толу эки жылым да толмагъан эди мени уа. Анамы къарындашыны айтыуларындан билеме ол шартны. Ала къабакъдан киргенлей, мени: «Чап атанга», - деп тюртедиле. Айтханларына кёре, жажашмай, тюзюнлей анга баргъан эдим. Сора Нальчикге кетеди. Анда анга Къабарты орамда орналгъан 2-чи юйде фатар бередиле. Бизни да ары жыяды. Артда Яникойгъа да барабыз. Іннам мени кесине алып, кёп заманны берирге унамай тургъанын анам терк-терк эсгериучю эди. Болушлукъгъа алайда атам келип анасына: «Мени сенден сыйысдыса уа, къалай боллукъ эди!» - деп, чам да этe, алай алгъан эди.

Юйде ол бек аз болуучу эди. Алай бла, Ленинградны кёгю ючюн урушланы биринде, 43-чю жылда жашлай жоюлуп кетгенди. Сабий болгъанлыгъыма, къайгъы сёзге аппамы юйюне кёп адам келгени уа биогюн да эсимдеди. Ма алай бла къалгъанма мен атасыз, иги таныгъан да эттинчи.

Таулуланы кёчюргенлеринде уа, онюч жылгъа ата жууукъларым бла байламлыкъ да тас болады. Тилни да алай бла билялмай къалгъанма. Къайтып келгенлеринде, аппам вокзалдан элге барыгъа унамай тохтайды. Не болгъанды, деп сорсагъанма: «Тудугъуму табып келтирмесегиз, былайдан теберик тюйюлме», - дейди. Мени паркда табып келтиргенлери эсимдеди. Ала бла згче барып, юч-тёрт кюн туруп, алай къайтхан эдим.

Сабийлигими юсюнден айтханда, хау, школда, къайда да манга энчи кёзден къараучу эдиле. Не десенг да жигитни жашы. Ючюнчю классда окъугъанымда «Артек» сабий солуу лагерьге жиберген эдиле. Жарсыгъа, асыры жауунлу жыл болгъаны себепли кёп жууналмагъан эдик.

Акъылбалыкъ болгъунчу атам ючюн къырал ахча тёлеп туруучу эди. Манга 600 сом, аппама да аллай бир. Ол ёлгенден сора ахчаны жаландa да манга бере эдиле. Къырал бир да унутмай эди.

- Хар кимни да сабий заманында бир мураты болады. Сизни уа?

- Мен 2-чи номерли школда окъуучу эдим. Анда уа авиамодель кружок болуучу эди. Ол заманда хар ким да лётчик болургъа мурат эте эди. Менича, жигитни жашына уа башха затны юсюнден сагъыш этергe окъуна айып эди. Аны себепли аскерде бир жыл къуллукъ этгенимден сора анам да къагъыт жазады да, мени Харьковдагъы авиа училищеге окъургъа жибередиле. Лётчик болургъа саулугъум жетиммегени себепли инженер-конструкторгъа окъуйма. Андан сора Киевдеги бийик инженер аскер авиация училищени да бошагъанма.

- Энди юйюрюгюню юсюнден айтсагъыз эди.

- Юйдегим Лидия бла аскерге кетгинчи окъуна танышхан эдим. Аны бери ишлергe Украинадан ийген эдиле. Мында уа Тырнауздагъы тау-байыкъландыру комбинатха жибередиле. Анамы гитче къарындашы да анда ишлей эди. Ма алай бла танышхан эдик. Окъуугъа киргенимде, келип биргеме алып кетеме. Абадан жашыбыз тугъанында, Алим деп, атамы атын берген эдик. Гитче жашыбызгъа уа Вадим деп атагъанбыз.

Киевде окъууму бошагъанымдан сора Германиягъа жибередиле. Анда подполковник деген чыннга дери жетеме. Андан Чита областъа, Грузиягъа, биягъы артха Германиягъа иедиле. Кёп жерде къуллукъ этергe тюшгенди. Болсада мен Совет Союзну Жигитини жашы болгъанымы уа къаршы тенглеримден башха киши билмеучю эди.

- Атагъызны аскер тенглери бла бир тюрлю байламлыгъыгъыз болгъанмыды?

- Болмай а. Бир жол Киевде окъуй тургъан заманымда, ала мени Хорламны юнюне Ленинградха чакъырадыла. Эсимдеди, генерал Романенко биргесине бир уллу ресторанггa эттеди. Аны экинчи этажында уа атамы тенглери - 31-чи гвардиялы полк олтура эди. Ол мени алагъа эльтеди. Сора: «Айтчыгъыз, бу кимни жашыды?» - деп тенглерине соруулу къарайды. Ала барысы да сагъышлы боладыла. Бир кесекден биреу: «Байсолтан улуну жашымыса?»- дейди. Барысы да, кезиу-кезиу

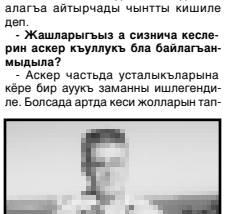

Гитче жашлары Вадим.

хандыла. Алим КъМКъУ-ну медицина факультетин бошагъанды. Бюгюнлюкде бизнес бла юрешеди. Вадим да университетни микроэлектроника бёлюмюн бошагъанды. Юйюрю бла Темрюкда жашайды.

- Нальчикге уа къачан къайтхансыз? Ал кезиуде къыйынмы эди?

- Бери, Совет Союз чачылып, аскерле Германиядан чыгъарылгъандан сора келген эдик. Ал кезиуде юйюрюм, анам бла бирге аны полуторкасында жашап тургъанбыз. Фатар алгъан бек къыйын эди. Алай бла бир къауум жыл айланнганма, республиканы алгъыннгы башчысы Валерий Коковха приёмгъа тюшгюнчю. Ол, жарсыуума тынгылап, соруула да берип, бир юйюкъдан фатардан ачхыча къолунгда боллукъдуда деп ашырады. Кертиси бла да, сёзюне ие болгъан эди. Тюз бир юйюкъ озгъанлай, фатардан ордерни келтирип къолума тутдургъан эдиле. Мен анга бек ыразыма.

- Бюгюнлюкде уа не бла кюрешесиз?

- Шёндю отставкадама, болсада эр кишиге ишсиз тургъан бек къыйынды. Аны себепли бюгюнлюкде Нальчикдеги 40827-чи номерли аскер частьда къуллукъ этеме.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

ЖАШ ТЁЛЮ

Бир юйюрден - юч солдат

Шарапий.

Махти.

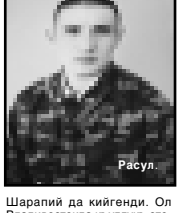

Расул.

Жангы Малкъарны администрациясында кёп сабийлери болгъан, айырмалы таулу юйюрлени соргъанымда, биринчи Жолайланы Рашидни атын айтадыла. Ол юй бийчеси Римма бла бирге тёрт жаш бла бир кызы ёсдюреди. Алай юйюрню бирге жыйып суратха тюшюрюр муратымы айтханда, Рашид, ышарыгъан да этип: «Тейри, малкъарлы, ол тилегинги толтуралыкъ тюйюлме», - деди.

Жашларыны суратларын кёргюзтгенден сора ангыладыкъ, ол алай нек айтханын. Юйюрде тамата сабий Расул Къабарты-Малкъар эл мюлк академияны агрономла хазырлагъан факультетин бошагъандан сора кёлленгенди аскерге барыргъа. Аны гитчеси Махти да, училищеде усталыкъгъа юйренгинчи сакълап, аскер комиссариатда медицина комиссияны ётергe къарындаш бла бирге келген эди. Ала бир аскер бёлюмде, Хабаровск крайда толтурадыла кеслерини инсан борчларын.

Къолан жашил киймлени Шарапий да кийгенди. Ол Владивостокда къуллукъ этерди. Къарындашларындан артха къалмайды. Аскерде къуллукъ эте, юристле хазырлагъан институтда окъур онгла болгъанын билип, ары хазырланыудады.

Кеси билимлерине, халал къыйынларына ышанган къарындашла къуллукъ этген жерлеринде атларын иги бла айтдырадыла. Расул, алгъаракъда солуугъа келип, атасын-анасын жангыз эгешчигин, къарындашын да къуугандырып кетгенди. Аскерчи ийдегиле малланы къалай къышлатханларын, арендагъа алгъан эки гектар жерден къаллай хайыр тюшюргенлерин да кёргенди. Къарындашла инсан борчларын толтура тургъунчу, юйюрде таматала, гитче сабийле да аслам мал ёсдюрюуге, бахчадан картоф къазыугъа берилгендиле.

Уллу юйюрде бир бирге болушхан да иги тёреледен бириди. Малланы жакла аскерден къайтханда къурманлы къ этергe деп семиртгенлери да аны ючюндю.

- Кёп сабийли юйюрлегe эс бурулгъанына, къыралда тынчлыкъ болгъанына къууана жашайбыз, - дегенди уллу юйюрню атасы Рашид.

Ол тынчлыгъ а Жолайланы жашларычаланы хайырынданы. Аллай жашла бар къадарда, къыралда, саулай дунияда да, айхай да, мамырлыкъ болур.

АБУ улу А.

ЖАНГЫ КИТАП

Тауланы тар жолчукълары бла

Мария бла Виктор Котляровланы суратчы Жанна Шогенова бла «Кабардино-Балкария - природная жемчужина» деген проектлери ахырына жете тургъаннга ушайды. Кёп болмай аны жетинчи китабы чыкъгъанды - «Баксанское ущелье». Тюзюн айтханда, ол уллу альбомду.

Аланы хар бирине эки жюзге жуукъ сурат киреди. Китап басманы дизайнери Жанна Шогенова улу сюймеклик бла алгъанды ол суратланы барын да. Автор Кавказны бек ариу жерлерин, тарых магъаналы эсгертмелерин, сейир формалы ташларын, солуу, турист базаларын кёргюзтеди.

Бу альбомланы хар бирин ачып къарай, аланы жарашдыра, авторла къаллай уллу къыйын салгъанларын ангылайса. Суратланы бир къауумун алыр ючюн, ала ол жерлеге къайтыр ючюн бардыгъанларын да белгилерге керекди. Къабарты-Малкъарны хар тарын, аууэун да иги таныгъан Котляровла окъуучуну таулада жолчукъла бла сакъ эльтдиле, хар бирини юсюнден хапар айта. Китапны жарашдырыгъанла, жаланда тарыхха кетип къалмай, бу айбат жерлени биогюннгю кюнлерини юсюнден, белгили алимлени, жазыучуланы, тарыхчыланы оюмларын да келтире, толу, бай материал жыйышдырыгъандыла. Аланы, хар тюрлю темагъа юлешип, арт заманнга дери хазна белгили болмагъан суратланы, орус эм тыш къыралы алимлени эсгериулерин да хайыранадыла авторла.

Дагъыда белгилерге керекди, архивде табылгъан бир-бир суратланы альбомлагъа къоша, аланы юсларинден сёз хазна айтылмагъанды, не жер болгъаны тохташдырылмагъанды. «Баксанское ущелье» деген китапда уа хар бирини тюбюнде керек информация барды, ол ингилиз тилге да кёчюрюлгенди. Мында орбита спутникледен алыннган суратла уа илму магъаналы окъуна тутадыла. Альбомну авторлары Мария бла Виктор Котляровла андан ышанадыла аланы бу сериялары республикада жашагъанлагъа, къонакълагъа да хайырлы боллукъларына.

Серияны жетинчи альбому-«Баксанксое ущелье»-кимни да кёзюн къууандырлыкъды. Тызылны, Бедикни, Кыртыкны, Тютю-Сууну, чучхурланы, демингили тауланы суратлары художникни, къайсы окъуучуну да сансыз кюярыкъ тюйюлдюе. Бизни беш тау ауэздан, баям, Бахсан тары бек белгилиди. Эльбрус кесине туристлени тартханын къоймайды. Аны себепли бу альбомну басмаланнганы республиканы къонакъларына уллу саугъады.

Жуукъ заманда «Кабардино-Балкария - природная жемчужина» деген серияны ахыр альбому-«Кабардинская равнина» чыгъарыкъды.

А.ВИКТОРОВ.

Сорув

Тилибизни къалай сакъларгъа боллукъду?

ГУЗЕЛАНЫ Жамал, филология илмуланы доктору, профессор:

- Тилни сакъланыууну юсюнден айтханда, школну, миллет газетибизни, журналларыбызны, суратлау литератураны, университетде миллет бёлюмюбюню магъанасы уллуду. Тили болмагъан халкъ тас боллугъу баямды. Ани себепли, бу затха уллу кёллю болмай, хар бирибиз да кеси юйюрюбюзден башларгъа керекбиз. Сабийле юйдеана тиллеринде сёлешмеселе, башха жерде сёлешмезликлери баямды. Сабий садха, школгъа шахарда жюрюгенле орусча айтыргъа сюеди. Аны да барды сылтауу. Тышында жаланда тауча сёлеш деп къысарча уа болмайды.

Ненча тил да билсин адам, ол хайыр келтирликди ансы, хата этерик тюйюлдю. Алай мен бир затны белгилерге сюеме. Сёз ючюн, бизни студентбиз орус тилден беш алгъанлыкъгъа, малкъар тилни уа ючге кючден береди. Неки алай а? Ана тилге магъана бермегенликден. Студентле малкъар тилден, орус тилден да бир темаланы окъуйдула, ала жаланда башха тилледе айтыладыла ансы.

Тилни таза тутар ючюн, орфография, орфоэпия жорукъланы билиу бла чекленип къалыргъа да болмайды. Къайсы тилни да кеси байлыгъы барды. Ол байлыгъ а бизни суратлау литературабызда сакъланады. Андан сора да, орус сёзлени хайырланып турмай, сёзлюкле бла да ишлей билирге керекди. Бек башы уа-адамны кесини итинилугю, ана тилин сюймеклиги.

ГЕЛЯЛАНЫ Ариука, КъМКъУ-ну орус тил бла битеулю тил билим кафедрасыны профессору:

- Жаланда бир адамны ючюю бла тил сакъланырыкъ тюйюлдю. Аны бирден къолгъа алыргъа керекди.

Шёндю жаланда бизнича миноритарный (аз саны халкъланы тиллери) тилле угъай, дуниядa тиллени барысында да барды бу проблема. Нек дегенде адада ингилиз сёзлени хайырланыу кёпден-кёп бола барады. Бир жанындан алып къарагъанда, тиллени бир бирлери бла къатышханы аман да болмаз. Нек дегенде лексика (сёз байлыкъ) байлыкъланады. Алай башха жанын алсанг а, бирси тилледен келген терминле, д.а.к. кесибизде болгъанланы эркин хайырланыргъа онг бермейдиле.

Миноритарный тиллени сакълауда битеу дуниядa да бек уллу иш этиледи. Сёз ючюн, бытыр орус тилни жылы эсе, быйыл а аз саны халкъланы тиллерини жылы саналады. Бизде сабийлени школда, университетде ана тиллеринде окъур онглары барды. Бир-бир халкълада уа - угъай. Ана ахырысы бла да жокъ болуп къалгъынчы, тилни сакълар акъылда да аланы сёзлюклерин казырлайдыла.

Ол жаны бла алып къарагъанда, тилибизни айнытгъан кезиюдю. Сёзлюклерибиз да бардыла. Ангылатма сёзлюклери болгъан тюрк тилли халкъланы санына киргенибиз да ёхтемлендиреди. Алай кеси байлыгъыбызны кесибиз сакълай билирге керекбиз. Ол къайсы бирибизни да борчубузду. Тил а бизни миллет энчилигибизни кёргюзтген биринчи шартды.

КЪУРШАЛАНЫ Зухура, КъМКъУ-ну устазланы билимлерин ёсдюрген институтуну илму къулукъчусу:

- Сабийни тилге сюймеклиги юйюрден башланыргъа керекди. Шахарда бу проблема уллуду. Нек дегенде ана кесини сабийине ёз тилине сюймеклики бералмаса, артда школда анга къайсы устаз да бир зат эталлыкъ тюйюлдю. Кертиди, орамда да кеси тилинде сёлеширча, шахарда жашагъан сабийлеге онг кёбюсюнде болмайды. Алагъа аллай нёгер тапхан кыйындыды. Аны себепли ата-анала ол затха эс бурургъа керекдиле.

Устазла да уллу кёллю болмасала иги эди. Биринчиден, ала кеслерин сюйдюрюргъе, айтханлары, эгтенлери бла да окъуучуну къууандырыргъа керекдиле. Алайсы сен къанганы аллында тауча не уллу къычырыпп сёлешсенг да, сабийге ол сейир кёрюнюрюк тюйюлдю.

ГЕЛЯСТАНЛАНЫ Людмила, устаз:

- Бу ишде устазланы борчлары уллуду. Алай бизни да, сабийлени сейирлеринг къозгъарча, дерсни бюгюннгю билим берируню излемлерине тийишлиликде бардырырча онгубуз болургъа керекди. Аны айтханым, шёндю окъуна тынгылы методикабыз жокъду. Жангы стандартла жарашдырылгъанлыкъгъа, алагъа кёре дерсликлени казырлар онг, нек эсе да, чыкъмайды. Шахар школларыбызда сабийле эл школлагъа деп этилген китапла бла окъуйдула. Ол алагъа бек кыйынды.

2008 жыл аз саны халкъланы тиллерин сакълаугъа, къоруулаугъа жораланады. Аны себепли малкъар тилни устазлары да хал иги жанына бир кесек тюрлене барыр деп умут этебиз.

ИНГИР

Хунерлерин кёргюзтгендиле

Къабарты-Малкъарны Билим бериу эм илму министерствосуну сабийле бла жаш тёлюню чыгъармачылыкъ арасында, юйюрню жылына атылып, алгъаракъда жыйылыу болгъанды. Аны автотранспорт лицейни «Псын» деген этнография клубу къурагъанды. Анда юйюрню, жаш адамла, ол магъаналы атламны эте туруп, бир бирге жууаплы болургъа кереклисини юсюнден да баргъанды сёз.

Ол жыйылыугъа келгенлеге тюрлю-тюрлю болумланы къурап, ала уа аладан къутулургъа керек болгъандыла. Алай бла къараучула, эришиуге къатышып, заманларын хайырлы ашыргъандыла.

Сахнагъа чыкъгъанла «Мени сайла» деген конкурсда кеслерини иги къылыкъларын санагъандыла. Ала бла бирге залдагъыла да «Юйюр къурагъна хазырды, тийишлиди», «Адамла нек юйленедиле?», «Юйленмеген эр киши – ол игимиди, аманмыды?» деген соруулагъа оюмларын, жууапларын да айтхандыла.

Шоуну экинчи кесегинде студентле юйюрлю эр киши эм тишириу рольлада эришгендиле. Къызла, тюймеле тигип, жаулукъ къысып, бешик жыр айтып, хунерлерин кёргюзтгендиле. Жашла, тереклени атларын санап, ючю- къарыуларын кёргюзтюп, комплиментле айтып, къызлагъа кеслерин сюйдюрюрюге кюрешгендиле. Алагъа къарагъанланы бир къауууму, сахнагъа чыгъып, нёгерлерине болушургъа хазырлыкъларын билдиргендиле.

Бу сынаудан сора конкурсха къатышханла кеслерини тепсеуге фахмуларын да ачыкъ этгендиле. Шоугъа жыйылгъанланы асламысы уа къызланы командаларыны атын айтып къычыргъандыла. Ала юйюр жашауну къурагъна жашладан эсе къызла хазыр болгъанларын кёргюзтгендиле. Жюри да, ол оюмгъа келип, «келиниклени» алгъышлагъанды. «Эм иги кеулюкге» бла «эм иги келинликге» уа Рустам Мамбетов бла Заират Дзамихова айырылгъандыла.

Н.СЛАВИНА.

Юй мюлк

Терк жетиучю таукъла

Бройлер балаланы кечиндириуге да, аш бла жалчытыугъа да энчи халда къарайдыла. Бройлерлени тюплерине мулжар атып, тауукъ орулада да, чалдиш клеткалада да ёсдюрюрге боллукъду. Биринчи амал кенгирек жайылгъанды. Нек дегенде клеткаланы ишлерге да ырысхы керекди. Орунда уа балала барысы да ашха-суугъа да бир кибик эркин боладыла, барысы да жылытыучу установкала бла бир кибик жылытыладыла. Орунну да жаланда бир кере тазалайдыла. Балаланы барысын да этге бир кюнде берип бошагъандан сора.

Клеткалада ёсдюрюу амалны да кесини игилиги барды. Жер (орун) аз керекди, аш да аз къоратылады, тауукъ балала да терк ёседиле эм терк эт аладыла.

Биркюнлюк бройлер балала тургъан орунда хауаны жылылыгъы 30 градус чакъны бир болургъа, орунну ичи уа кече, кюн да жарыкълай туургъа керекдиле.

Бройлерле, жумуртхаладан чыкъгъан балалача, тири тюйюлдюе, ол себепден ашны, сууну да терк табалмайдыла. Орун уллу эсе, ичинде жылытыучу установкала да бар эселе, ал ыйыкълада балала, жылы жерчиклени излей, къарыуларын къоратмазча этерге керекди. Ол чекге жетер ючюн а, жылытыучу установкаланы бийик болмагъан буруула бла къуршаларгъа керекди. Ол заманда балала къуршоуну ичинде жылы жерде кечиндиле, бошуна айланмайдыла, алай бла къарыуларын да тас этмейдиле.

Экинчи ыйыкъны ахырында орунда температураны 28-26 градусха дери, ючюнчю ыйыкъны ахырына-22-24 градусха, тёртюнчю ыйыкъны ахырына уа 20 градусха дери тюшюредиле эм ол чекде къоядыла. Чыракъланы уа жаланда кудуучланы бла суу болгъан адырланы башларына жандырадыла. Алай этер ючюн, чыракъланы энишге тюшюредиле да, аланы отражательле бла жалчытадыла. Орунну къалгъаны уа къара-нгыракълай турургъа керекди. Жарыкъ жерледе балала ашларын ашайдыла, суу ичедиле, къарангъада уа солугъан этедиле.

Балаланы клеткалада ёсдюргенде, аланы электроприборла бла жылытадыла, инфракрасный таякъла берген чыракъланы хайырланадыла, къарангылыкъны бла жарыкъны уа хар эки сагъатдан алышындырыпп турадыла. Жерни тарлыгъы эм къарангы заманнга кёплюгю балаланы терк ёсоулерине эм ашны аз къоратыргъа себеплик этедиле. Баланы клеткалада ёсдюргенде, хауа орунда болгъанындан эсе иги да жылы болургъа керекди: биринчи ыйыкъда -34-32 градус, экинчи ыйыкъда-30 градус, ючюнчю эм тёртюнчю ыйыкълада уа, аз-аздан тюшюре, 20 градусха жетдириргъе керекди.

Ашны юсюнден айтханда, тауукъларгъа дgeneral жарашдырылгъан витамин эм минерал къушакълары болгъан къургъакъ ашланы хайырлансагъаз игиди. Ала болмасала, кесигиз хазырлагъыз къатыш ашланы. Хазырлай туруп, аланы 20-25 процентни протеин болурча жарашдырыгъыз.

Биринчи эки ыйыкъны ичинде балалагъа ууакъ жарманы бла къышыры къатышдырыпп, аны суда бишиирип, сют да къошуп беригиз. Экинчи-ючюнчю кюнледе мыстындау, тынгылы бширилген жумуртха берсегиз бек иги боллукъду. Жыйырма балагъа-бир жумуртха. Андан сора бширилген жарманы къургъакъ ашла бла (мирзеу бла) алышындыра башларгъа керекди, бишген картофну да къоша.

Белокча, сют жарашдырыгъан производствону къалгъанкъулгъанларын, чабакъдан неда сюекледен этилген унну, малны сойгъанда къалгъан-къулгъанланы, къанны, кийик жаныуарланы ёсдюрген фермалада жарасузгъа чыгъарылгъан эт къалгъанланы хайырланыргъа боллукъду. Битеу ол затланы ууакъ туурайдыла, биширедиле, башха ашла бла къатыщдырып бередиле. Аладан сора да, бройлерлеге белоклу битим ашланы да берирге керекди: чёплеу, соя жымыхланы, шпротланы, кырдыкладан а -клеверни, люцернаны эм башха къудору битимлени.

Тийишлисича багъылгъан бройлерлени хар бирини ауурлугу он ыйыкъны ичинде 2-2,5 килограммгъа жетерикди. Аланы хар бирине къоратылгъаны уа 2-5-шер килограмм аш боллукъду.

Тауукъ этде башха татыу болмаз ючюн а, ахыр эки ыйыкъны ичинде рациондан чабакъны, чабакъдан бла сюекледен этилген унну кетередиле.

А.КОЗЛОВ.

«Приусадебная газета».

КОНКУРС

Бешеулен айырылгъанды

КъМР-ни Билим бериу эм илму министерствосуну къошакъ билим бериу иш бла кюрешген бёлюмю къурап, Нальчикде жаш жырчылану битеуроссей конкурсуну республикалы кесегини ахыр кезиую бардырылгъанды.

Аны финаланы 42 жырчы къатышханды. Аланы республиканы билим бериу эм илму министрини заместители Лидия Дорохина алгъышлагъанды эм бек фахмулагъа министерство «Орлёнок» сабий лагерьге путёвкала берлигин билдиргенди.

Жаш жырчыла, жыл санларына кёре эки къауумгъа юлешипп, академиялы, эстрада эм миллет жыр айтыуда эришгендиле. Аланы фахмуларына багъа берген жюриге РФ-ни сыйлы артисткасы Тауекланы Галина таматалыкъ этгенди. Алай бла конкурсну майда бардырыллыкъ битеуроссей финалына къатышыргъа бешеулен айырылгъанды.

Конкурсну эстрада жыр айтыу номинациясында гранприге Къабардоукъланы Джульетта тийишли болгъанды. Башха номинациялада биринчи жерлени уа жюри Нальчикден Бечелланы Джамилягъа, Бахсандан Мария Бердоагъа эм Майский шахардан Залим Каровха бла Алиса Гриценкогъа бергенди.

ЗАЛИМЛАНЫ Залина.

Турнирле

Къырал къуллукъчула эришгендиле

Газетде билдиргенибизча, республиканы министерстволарыны бла ведомстволарыны араларында КъМР-ни къырал къуллукъчуларыны спартакиадаларыны эсебине Къабарты-Малкъарны къырал университетитни улу спорт залында гитче футболдан турнир бардырылгъанды. Анга онеки команда къатышханды.

Аланы араларында Федеральный казначействону КъМР-де управлениясыны командасы биринчи жерни алгъанды. КъМР-ни Урунуу эм социальный айнытыу министерствосуну келечилери экинчиле болгъандыла. Транспорт, связь эм жол мюлк министерствосуну командасы ючюнчю, Финансла министерствосу уа тёртюнчю жерлени алгъандыла.

Биринчи юч жерни алгъан командалагъа Физкультура эм спорт жаны бла къырал комитетини кубоклары бла дипломлары берилгендиле. Республиканы Футбол федерациясы Федеральный казначействону КъМР-де управлениясыны командасын кёчюючю кубок бла саугъалагъанды. Къабарты-Малкъар къырал университетни администрациясы бек иги ойнаучугъа КъМР-ни финансла министри Азрет Бишеновну бла бек иги нападающийге Мурат Белимготовну санагъанды.

Эришиуледе бек иги къоруулаучугъа Шауаланы Тахир, бек иги вратарьгъа Артур Хутов саналгъандыла. Турнирде бек иги бомбардир а Мокъаланы Азнор болгъанды. Ол он топ ургъанды.

ЖАБОЛАНЫ Акитад.

Къаты кюреш

Зольск районда тёрели шахмат турнир ёттенди. Бу жол аны Юйюрню жылына жоралагъандыла.

Анга оналты элден юч жюзге жуукъ адам къатышхандыла. Финалгъа уа жаланда жыйырма эки шахматчы чыкъгъандыла.

Биринчи жер ючюн баргъан къаты эришиуде банкны ишчиси Хабиль Котов хорлагъанды. Историядан устаз Кадир Шогенов экинчи жерге тийишли болгъанды. Пенсиячы Абисаль Таов а ючюнчю болгъанды.

АСЛАНЛАНЫ Алёна.

Жангычылыкъ

Биометрикалы паспортла берилликдиле

Энди тыш къыралгъа баргъанла жангы битеудуния изленлеге келишген биометрикалы паспортла алыргъа болмукъдула. Россейни Миграция службасыны Къабарты-Малкъарда управлениясында 14-чю февральдан башлап анга керекли къагъытланы алып башлагъандыла.

Жангы паспортлада адамны сураты бла бирге аны кёзлерини, бурнуну, эринлерини, чачыны энчиликлери, бармакъ ызлары да, микрочипге кийирилип, аны иесини юсюнден толу хапар билдириклиде. Миграция службаны башчысыны орунбасары Геруэланы Алийни айтханына кёре, бизде алыкъа жаланда кёзлени биометрикаларын алгъан аппарат барды. Алай жууукъ заманда бармакъ ызланы алгъанды да орнатылмакъды. Энди чекден ётген кезиуде бир бирге ушагъан адамла бир бирлерини паспортлары бла хайырланаллыкъ тюйюлдюе. Нек дегенде хар кимни да кёзлери, бармакъ ызлары да башхадыла.

Тыш къыраллы паспортну дагъыда бир энчилиги барды. Алгъын ата-анала сабийлерини суратларын кеслерини къагъытларына жабыщдырыгъан эселе, энди уа хар сабийни да кесини энчи паспорту боллукъду.

Жангы оборудованияны хайырындан керекли документлени хазырлагъан заман да къысхартыллыкъды. Миграция службаны келечилери, паспортланы бир айны ичинде хазырлап, иелерине берирге борчлудуа. Битеу документлени хазыр этгенден сора аланы спутник байламлыкъ бла Москвагъа жибергенликдиле эм паспортла анда жараштырыллыкъдыла.

Россейни Федеральный Миграция службасыны КъМР-де управлениясыны башчысы Олег Сокуровну айтханына кёре, быллай система Россейде бир ауукъ замандан бери ишлейди. Бек алгъа аны къыралны бир ненча субъектинде кийиргендиле. Къабарты-Малкъар а программаны экинчи кесегини чеклеринде ишлейди. Апрель айны ахырына уа бу системаны битеу къыралда да кийиириргъе белгилененеди. Ол хайырлы ишлер ючюн, битеу таможнялада тийишли программалары бла техника орнатылгъанды.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Сёзбер

ЭНИНЕ: **1**. Бир бирге ёч туруу. **5**. Не этерге билмей къалыу. **8**. Жилтинден къабынады ол. **9**. Тилин тыялмагъан ётюрюкчю. **10**. Унну «жюзюкден» ётдюрюучю адыр. **12**. Алгъын гён чарыкъла бла кийиучю, жюнден эшилген зат. **13**. Алдауукъчыш. **16**. «Кёргюзтюучю» бармакъ. **17** Жумуртха къоюулуп этилген худурдан жауда бишген «ызчинчик». **20**. Аны бла алгъын тютюн ичип болгъандыла. **21** Оюнчу, кюлкюлю затла айтыучу адам. **22**. Кёл кётюрюлюп этилген жумуш. **25**. Къысха кесилген агъач тёммек.

ЁРЕСИНЕ: **1**.Кемлик. **2**. Ичи къалтыраукъ, тышы уа? **3**. Лаохар. **4**. Заман. **5**. Жылкъыдагъыладан бири. **6**. Юй хайыуан. **7**. Чириген. **10**. Серилтиу. **11**. Зорлукъ этиу. **14**. Къайсы битимни да жер тюбюндеги «аякълары». **15**. Ол да керохду. **18**. Машина жюрюген орам. **19**. Бек иги. **23**. Кечеги уллу кёзлю жыртхыч къанатлы. **24**. Эр киши ат.

Сёзберни **ТОКУМАЛАНЫ Хусейн** жарашдыргъанды.

Газетни 32-чи номеринде басмаланнган сёзберни жууаплары.

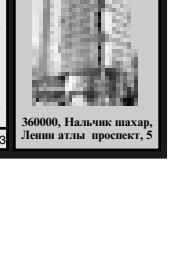

Газетни келир номери 26-чы февральда чыгъарыкъды.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

АЛИКАЛАНЫ Владимир, АППАЙЛАНЫ Музафар (баш редакторну орунбасары), БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары), БИТТИРЛАНЫ Аминат, ТЕКУЛАНЫ Хауа, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь).

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмныйы - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21 47-26-22. Жууаплы секретарь - 42-66-85
Секретариат - 40-93-62. Корректорда - 42-63-52

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:

Жамауат-политика жашауну бёлюмю- 42-67-68,42-24-02.
Экономиканы бёлюмю - 42-66-73.
Культураны бёлюмю - 42-68-72.
Социальный политиканы бёлюмю - 42-66-76, 47-27-59.
Жангыдыкъланы бла спортну бёлюмю - 47-26-39, 42-66-71 .
Письмоланы,рекламаланы эм билдириулени бёлюмю - 42-37-94.
Тилманчланы бёлюмю -47-31-28.
Бухгалтерия - 42-30-87
Операторда - 47-26-28, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн, Россий Федерациясы басманы юсюнден Законуна тийишлиликде, материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм адамла информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.
Регистрация номер —И—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Культура эм информация коммуникацияла министерствосуну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет 1905 жылда Революция атлы республикалы полиграфкомбинатда басмаланнганды, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Газетлени ислерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: 42-06-51, 42-19-97

Газетлени рознициагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: 42-69-34

Номерге графикге кёре 19 сагъатда къол салынады. 21.00 сагъатда къол салынгъанды

Газетни номерин чыгъаргъанла:
Гайыланы Рита - дежурный редактор; жууаплы секретарьны орунбасары - Кетенчиланы Зульфия; Зезаланы Лида (4-чю бет), Мисирланы Лейла (3-чю бет), Акушулланы Фируза (2-чи бет), Ахматланы Шахида (1- чи бет) - корректорла.

Тиражы 3850 экз. Заказ № 633

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5